

УДК 631.11.001.76:65.018:338.4

Т.А. Шубович, аспірант ПДАТУ

ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ВИРОБНИЦТВА В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Розглядаються проблеми управління якістю виробництва сільськогосподарської продукції. Вивчаючи світовий досвід зі вказаного питання, запропоновано впровадження системи аналізу небезпек і критичних точок контролю з метою покращення ефективності управління сільськогосподарських підприємств та підвищення їх конкурентоспроможності.

Ключові слова: аграрне підприємство, сільськогосподарська продукція, якість.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Аграрний сектор економіки відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки країни і розглядається як конкурентоспроможний на світовому продуктовому ринку. Оскільки ключовим елементом підвищення конкурентоспроможності продукції на ринку є її якісні параметри, слід відмітити, що одним із найважливіших завдань сільськогосподарського виробництва в сучасних умовах господарювання має бути докорінне підвищення якості продукції та послуг, які надаються вітчизняними підприємствами. Тому питання удосконалення управління якістю виробництва продукції в аграрних підприємствах є досить актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Відомими дослідниками-практиками, які зробили вагомий внесок у створення концепції управління якістю, є американські та японські фахівці: Е. Демінг, Дж. Джуран, К. Ісікава, Г. Тягуті, А. Фейгенбаум, У. Шухарт та ін. Серед російських дослідників слід відмітити Г. Азгалдова, А. Ахметова, М. Бурчакову, А. Гусарова, А. Гличева, О. Глудкіна, В. Гісіна, І. Мазура, В. Нікітіна, В. Панова, Н. Решетова, М. Свиткіна, В. Шапіро. Значний внесок у дослідження питань, пов'язаних з управлінням якістю продукції аграрних підприємств, зробили вітчизняні вчені і зокрема Д. Доманчук, Л. Дудар, О. Царенко, М. Шаповал, С. Шолудченко та інші науковці. Наявні публікації сформулювали чітке уявлення про те, що від стану якості продукції залежать результати суспільного виробництва та його економічна ефективність, проте вирішення науково-прикладного завдання забезпечення якості виробництва продукції в аграрних підприємствах не завершено, що дозволяє здійснювати подальші дослідження в даній галузі.

Постановка завдання. Метою статті є визначення передумов управління якістю роботи вітчизняних підприємств, дослідження впливу факторів на рівень якості виробництва їх продукції як основи конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Специфіка сучасного етапу економічних перетворень полягає в тому, що стійке економічне зростання не може бути досягнуте на основі лише традиційних підходів до вирішення питань удосконалення управління, тому ми вважаємо, що необхідно прийняття нових рішень, які зважали б на умови розвитку вітчизняних підприємств в умовах змін ринкових відносин. Однією з таких умов є покращення управління якістю праці та продукції аграрних підприємств.

Дослідження свідчать, що престиж аграрної праці завжди був низьким через складні й непривабливі її умови, але слід відзначити, що в даний час ситуація дещо змінюється, оскільки скорочуються робочі місця в місті у зв'язку зі зниженням попиту на робочу силу, підвищуються ціни на продукти харчування, надзвичайно висока ціна кооперативного будівництва, що призводить до зменшення відпливу робочої сили з села, з'являється потреба в створенні додаткових робочих місць у сільськогосподарських підприємствах за рахунок розвитку додаткових виробництв та збільшення видів і обсягів продукції, більш повного задоволення потреб населення країни в продуктах та товарах власного виробництва.

Одним із факторів впливу на ефективність функціонування аграрних підприємств в Україні є підвищення оперативності управління їх господарською діяльністю, яке передбачає

налагодження внутрішніх та зовнішніх зв'язків щодо ресурсного забезпечення та збуту виготовленої ними продукції. Можливою формою такої співпраці є створення в довгостроковій перспективі великих корпоративних структур, які поєднують у собі діяльність підприємств основного та допоміжного виробництва і цим самим посилять конкурентні переваги та підвищать економічний потенціал суб'єктів господарської діяльності основного виробництва.

У той же час вимагає вирішення проблема підвищення якості продукції сільськогосподарських підприємств. Вчений Школьник О.О., вивчаючи механізми управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств, зазначає, що унаслідок невідповідності вітчизняних державних стандартів на сільськогосподарську продукцію вимогам міжнародних аналогів аграрні формування несуть значні збитки [4, с. 140]. Тому виникає необхідність виробників підвищувати рівень якісних параметрів продукції з метою заохочення споживачів до споживання високоякісної продукції, що в результаті призведе до збільшення прибутків.

Всесвітньо відомий фахівець в області управління якістю Арманд Файгенбаум підкреслює, що в умовах конкуренції підприємства повинні розвиватися, впроваджуючи у практику такі основні принципи:

- якість є не одним з напрямків діяльності фірми, а безперервним процесом, який стосується всіх функцій апарату управління;
- якість залежить від ступеня участі в її формуванні кожного працівника фірми;
- якість не перешкоджає, а сприяє зниженню собівартості продукції;
- якість вимагає використання нової техніки і технології;
- якістю необхідно управляти так само безпосередньо та ефективно, як управляють виробництвом, устаткуванням, фінансами [3, с. 243].

На сьогодні основними проблемами запровадження системи управління якістю на підприємствах є застосування функціонального підходу до управління, відсутність необхідної теоретичної та методологічної бази у сфері управління якістю, ментальне сприйняття поняття якості з боку керівників підприємств, відсутність практичного досвіду щодо впровадження систем управління якістю, нестача кваліфікованих спеціалістів у сфері якості продукції і фінансових ресурсів на підприємствах для розроблення, впровадження та сертифікації систем управління якістю, впровадження систем управління якістю в основному з метою отримання сертифікатів.

Основними цілями впровадження системи управління якістю на підприємствах є задоволення потреб споживачів у якісній продукції, розширення ринків збуту продукції, зокрема вихід на ринки Європейського Союзу, підвищення конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках, вдосконалення системи якості на підприємстві, покращення роботи постачальників, зростання ділової репутації підприємства та ін. [1, с. 2]. Отже, система управління якістю – це організація спільної діяльності людей, що спрямована на досягнення певних цілей у підвищенні виробництва якісної продукції.

Аналіз показав, що більшість вітчизняних підприємств не відповідає параметрам сучасних вимог, тому процес удосконалення управління якістю має стати невідкладним першочерговим завданням, оскільки контролю якості продукції не приділяється належної уваги.

Одним із найважливіших завдань сільськогосподарського виробництва в сучасних умовах господарювання має бути докорінне підвищення якості машин і обладнання, які обслуговують виробництво продукції, оскільки виведення продукції аграрного виробництва на рівень світових стандартів неможливе без технічного і технологічного переоснащення вітчизняних підприємств.

Дослідження показали, що система управління якістю продукції має бути трирівневою:

- на рівні держави повинні вирішуватись питання створення стратегії забезпечення якості та конкурентоспроможності продукції підприємств АПК, формування правового середовища, розробки стандартів, центральні органи виконавчої влади мають здійснювати ліцензування та сертифікацію систем управління якістю продукції;
- на регіональному рівні повинні вирішуватись питання сприяння розвитку окремих галузей і здійснення регіональної конкурентної політики;

– на рівні підприємств АПК управління якістю забезпечується формуванням системи стандартів підприємства.

Світовий досвід свідчить, що важливим кроком досягнення цієї мети має бути впровадження системи НАССР – система аналізу небезпек і критичних точок контролю. Це потужна система, що може застосовуватися до великого спектра простих і складних операцій. Вона використовується для забезпечення безпечності харчових продуктів протягом усього ланцюга виробництва і реалізації харчового продукту. Для впровадження системи НАССР виробники повинні досліджувати не тільки її власний продукт, а й методи його виготовлення. Постає завдання застосовувати такі ж вимоги і до постачальників сировини, і допоміжних матеріалів та системи роздрібною торгівлі [2, с. 56].

Застосування НАССР сприяє більш раціональному використанню ресурсів під час виробництва та реалізації продукції. Правильно проведений аналіз небезпечних чинників дозволяє виявити приховані небезпеки і направити відповідні ресурси в критичні точки процесу.

Сертифікат системи управління якістю вважається «візитною карткою» підприємства, яка гарантує, що всі процеси функціонування на підприємстві підконтрольні керівництву та піддаються управлінню. Така робота дозволяє:

- знизити витрати підприємства на підтримку якості продукції та підвищити його рентабельність;
- забезпечити підприємству вихід на нові, у тому числі світові ринки, поширюючи, тим самим, ринки збуту продукції;
- забезпечити якісно новий рівень задоволення вимог замовника;
- удосконалити культуру виробництва;
- орієнтувати всі виробничі процеси на підвищення якості;
- удосконалити інформаційну систему підприємства;
- забезпечити ринкову привабливість підприємства шляхом формування його позитивного іміджу;
- формувати персонал підприємства згідно прийнятого у світі професійно-кваліфікаційного рівня вимог.

На думку вчених в даній галузі, продукція вітчизняного виробництва перевершує зарубіжні аналоги за смаковими якостями та іншими характеристиками. Проте це не знаходить відображення в параметрах вітчизняних стандартів якості та ціновому механізмі. Переважна більшість продуктів тваринництва залишається низькорентабельною та збитковою. При цьому не забезпечено постачання якісної продукції тваринництва як на внутрішній, так і на світовий ринок [4, с. 144].

Якість продукції проявляється не в самих властивостях, а в мірі задоволення певних потреб. Підприємство може випускати якісну, безпечну продукцію, але якщо на даному етапі вона не потрібна споживачу або його не влаштовує співвідношення «ціна-якість», то втрачаються всі переваги такої продукції на ринку [5, с. 25]. Тому слід відмітити, що постійне оновлення знань, зумовлене створенням нових міжнародних стандартів, дає можливість керівникам формувати дієву систему управління якістю на аграрних підприємствах, підвищувати рівень підприємств та забезпечувати їх конкурентоспроможність у світовому просторі, що є нагальним завданням в умовах досягнення сталого соціально-економічного розвитку економіки в країні. Важливим компонентом забезпечення стійких переваг аграрного підприємництва має бути механізм управління якістю продукції (рис. 1).

Підводячи підсумок, слід зазначити, що систему управління якістю продукції аграрного сектору, на нашу думку, можна охарактеризувати як підсистему діяльності підприємства, що є невід'ємною складовою загального управління підприємством, елементи, цілі, принципи, закони, процедури, функції, методи та етапи функціонування якої забезпечують виробництво високоякісної продукції, яка відповідає потребам споживачів та вимогам екологічної безпеки продовольчої продукції при максимальному залученні людей до внутрішніх механізмів управління якістю. Але водночас це багатоступеневий процес, який доцільно застосовувати і змінювати залежно від конкретних об'єктів дослідження.

Рис. 1. Механізм системи управління якістю продукції на підприємстві.

Висновки. Таким чином, досконала система менеджменту якості є основою для удосконалення всього процесу виробництва на підприємстві, гарантує безпеку споживачам та впевненість керівникам підприємства в його ефективному функціонуванні, будується за допомогою використання інструментів, серед яких особливе місце займає контроль якості. За нинішніх умов виникає необхідність надавати зацікавленим сторонам інформацію щодо використання засобів та технологій виробництва: сортів сільськогосподарських культур та порід тварин, добрив, кормів, системи сільськогосподарських машин та обладнання, наявних хвороб та шкідників, методів збору врожаю і забою тварин та інше.

Список використаних джерел

1. Сімченко М.О. Впровадження систем управління якістю на підприємствах України: проблеми та перспективи / М.О. Сімченко, Г.А. Мохонько // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/eui/2012_1/PDF/12snoptp.pdf.
2. Мухаровський М. Я. Система безпеки харчових продуктів / М. Я. Мухаровський // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2001. – № 4. – С. 55-57.
3. Фейгенбаум А. Контроль качества продукции / А. Фейгенбаум [сокр. пер. с англ. / авт. предисл. и науч. ред. А. В. Гличев] – М. : Экономика, 1986. – 471 с.
4. Школьний О.О. Організаційно-економічні механізми управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств: Монографія / О.О. Школьний. – Умань.: Видавництво Уманського державного аграрного університету, 2007. – 308 с.
5. Мороз О.В. Особливості оцінки якості харчової продукції з урахуванням потреб споживачів / О.В. Мороз, Л.М. Ткачук // Вісник ВПІ. – 2004. – № 4. – С. 24-29.

Анотація. Рассматриваются проблемы управления качеством производства сельскохозяйственной продукции. Изучая мировой опыт по указанному вопросу, предложено внедрение системы анализа опасностей и критических точек контроля с целью повышения эффективности управления сельскохозяйственных предприятий и повышения их конкурентоспособности.

Ключевые слова: аграрное предприятие, сельскохозяйственная продукция, качество.

Abstract. The problems of quality control of agricultural production. By studying the international experience of the issues mentioned is proposed implementation of hazard analysis and critical control points to improve the efficiency of agricultural enterprises and enhance their competitiveness.

Key words: agricultural enterprises, agricultural products, quality.